

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 18 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 1 December 1895. N°. 936.

De bladzijde geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advercentien aan den Uitgever J. A. WORMSER, Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam.
Inzendingen die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentieprijs van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van bijlagen en Verlagen van Vereenigingen 10 Cent per regel.

Van de gemeene Gratie.

En God zeg al wat Hij ons
maakt had.
Genesis 1: 3-18.

XIV.

Dat we de eerste hoofdstukken van Genesis als historie verstaan, moest opzettelijk herinnerd worden. Alleen toch als het Paradijsverhaal historie is, hebben we het recht, uit de gebeurtenissen, die ons in die hoofdstukken vermeld worden, gevolgtrekkingen te maken, en af te gaan op wat ons mededeeld wordt, als door God of mens of Satan gesproken. Wel plegen ook zij, die ontkennen, dat hier historie voor ons ligt, zich op het dusgenaamd Paradijs-evangelie, dat het vrouwezaad der slang den kop vermorzelen zou, of ook op de ordinantie, dat een zondaar brood zal eten in het zwet zijns aanschijns, met zeker vertoon te beroepen; maar dit is op hun standpunt eenzijdig ongeoorloofd. Wie niet gelooft, dat God altoos feitelijk in het Paradijs sprak, heeft geen recht, om zich op zulke uitdrukkingen, als waren ze met Goddelijke autoriteit bekleed, te beroepen. Beroep op zulke uitspraken, gaat alleen dan door, als ge van heeler harte erkent, dat in deze eerste hoofdstukken, een verhaal voor ons ligt van gebeurtenissen, die zich *alsoo werkelijk hebben toegedragen*, en waarin metterdaad diezelfde woorden gesproken zijn, die ons als gesproken worden bericht. Niet alleen dus, dat hetgeen *verhaald* wordt werkelijke historie moet zijn, maar ook het *bericht*, dat er ons van toekwam, moet *zoo* zijn, dat we er op aan kunnen. Hetgeen in deze eerste hoofdstukken van Genesis verhaald wordt is zoo uiterst gewichtig, en beheerscht derwijls geheel onze blik op de wereld, dat het letterlijk op elk woord, ja, op elke letter aankomt. Ge hebt er dus niets aan, of men u al zegt, dat er wel ongeveer zoo iets zal gebeurd zijn. Neen, gij moet het nauwkeurig en zeker weten. Dan alleen kunt ge er op afgaan, er gevolgtrekkingen uit afleiden en er uw wereldbeschouwing op bouwen. De vraag of de woorden, die wij als toentertijd gesproken, lezen, ook metterdaad in die volgorde en met diezelfde uitdrukkingen gezegd zijn, die thans voor ons liggen, behoort ons daarbij niet op te houden, zoo de Heilige Geest ons slechts waarborgt, dat de *zin* en de *betekenis* der woorden, ook al mogen ze dan anders uitgedrukt zijn, geheel dezelfde is, en *alsoo* elke onzekerheid voor ons zij uitgesloten. Ook als er staat wat de slaag sprak, moet ge zekerheid bezitten, dat metterdaad deze en geen andere gedachte uit Satan den mensch toekwam. En ook als er gedrukt gemeld wordt: dat God sprak, mag dit niet verstaan, alsof God het niet sprak, en de mensch het slechts zoo in zich voelde opkomen. Ook, en vooral dat spreken Gods, moet onbetwistbaar door ons verstaan, en wat het feit betreft, dat Hij werkelijk sprak, en wat aangaat den inhoud van het gesproken.

Dit „spreken Gods“ is het grootste feit, dat heel de Heilige Schrift door, rusteloos met klem en nadruk op den voorgrond

wordt gesteld. Het is datgene wat de Schrift tot Schrift maakt. Niet op wat de mensch zon of peinsde, maar juist op hetgeen God sprak, komt het in de Schrift aan. Thans spreekt God tot ons niet meer. Hij heeft gesproken, oudtijds en op vele wijzen door de profeten, en na de voleinding der profetie door zijn Zoon. Maar thans heeft dat spreken van God op; en juist daarom heeft dat vroegere spreken voor ons zoo alles beslissende waarde. Wie daar het oor voor toestopt, heeft het zich zelf te wijten, zoo hij zonder openbaringslicht in de duisternis naar den wand tast. Wie er naar luistert, die wandelt in het licht, en voor dien is wat zijn God sprak een lamp voor zijn voet op het pad des levens. Want wel kan men zeggen, dat er ook nu nog een sprake Gods is in de natuur, een stemme Gods in den donder en in het weerlicht, in het loeien van den orkaan en in het suizen der zachte koelte, en zoo ook een stemme Gods in de drijving van den Geest in het hart en de taal der consciëntie, maar dat alles is *overdrachtelijk*. Het is geen spreken in eigenlijken zin. Door alle deze stemmen wordt wel een stemming van eerbied en aanbidding in ons tweewegebracht, of ook een aandrift in ons geprikkeld, of onze voet teruggehouden van het verkeerde pad; maar al zulk spreken openbaart ons niets, deelt ons niets mede, en doet ons Gods wil niet kennen. Spreken in eigenlijken zin grijpt alleen dan plaats als uit het *bestaan* van den spreker *bestaat* de gedachte overgaan in het *bestaan* van hem die hoort. In dien zin moet dan ook het spreken Gods in het Paradijs en na den zondeval worden opgevat. Wie dit niet doet, speelt met woorden, zoo hij nog voortgaat, zij zulke gezonden zijn voorstellingen af te leiden. Zoo b. v. als er staat, dat God sprak: „Laat ons menschen maken naar ons beeld en naar ons gelijkenis“, en ge gelooft niet, dat dit *alsoo* gesproken is, dan mist ge ook elk recht, om uw stelsel aangaande den mensch te bouwen op de schepping van den mensch naar den beelde Gods. En toch juist dat is het wat men tegenwoordig doet. Aan zoo schone gedachte als de schepping van den mensch naar den beelde Gods ident met zich vast, daar bouwt men stelsels en theorieën op, maar als men vraagt: „Geloofte ge metterdaad dat Gen. 1: 26, 27 letterlijk zoo is op te vatten?“ dan haalt men de schouders op over uw nieuwteit. Natuurlijk gelooft men dat niet. Maar even natuurlijk heeft dan ook al hetgeen men op dat standpunt nu verder over de schepping van den mensch naar den beelde Gods redeneert, voor u geen oaken vasten grondslag waarop het huis zou rusten. Al wat men in dien zin neerschrijft, is niets dan eigen verzinning. Het zijn ideeën die men nitsprekt, schone gedachten waardoor men zich trekt. Maar dat er waarheid, dat er werkelijkheid in liggen zou, is een bewering zonder bewijs. *Grond*, vasten grond voor al zulk zeggen heeft men niet.

Op dat „spreken Gods“ dient daarom meer dan vroeger nadruk te worden gelegd. Het is volkomen waar, dat God een geest is, en dus geen lichaam, en diensgevolge ook geen mond noch spraakvermogen bezit. Doch hetzelfde geldt ook van het oog.

Een geest heeft geen lichaam en dus ook geen oog. En toch aarzelt niemand te erkennen, dat God ook *geen* oog nochtans *ziet*, ja, alles ziet, en het veel beter ziet dan wij met ons oog. Just zooals het met het oor staat. God heeft, wij Hij geen lichaam heeft, ook geen oor. Dat spreekt vanzelf. En toch stemt ieder toe, dat God ook zonder oor, alles ziet wel hoort, en hoort met een sijnheid, die al uw hooren zeer verre te boven gaat. Als ge bidt, toont ge zelf het te gelooven. Waarom zoudt ge anders bidden, als ge niet vaststondt in de overtuiging, dat uw God u hoort. U hoort zelfs als ge bijna onhoorbaar fluisst. — Dat is het dan ook wat de Psalmist zingt: „Zou Hij, die het oor geplaatst heeft, niet hooren? Hij die het oog geformeerd heeft, niet zien?“ (Ps. 94: 9). Het verschil tusschen God en de afgoden is juist, dat de afgoden een oor en oog hebben, maar noch hooren noch zien, en dat God daarentegen *zonder* oog en oor, alles ziet en hoort. En dit moet wel, want immers, eer God het oog en het oor scheep, *dacht* Hij het oog en het oor bij zichzelf. Het moet eerst in zijn gedachte geweest zijn, eer het ontstond. De daad van zien en hooren moet dus voor God bestaan hebben, eer Hij den mensch en het dier oor en oog inschiep, en geheel de werking van het zien en hooren moet Gode bekend zijn geweest, opda. Hij oor en oog er op scheppen zou, in verband ook met de trillingen der luchtgolven en aethergolven, en de werkingen op onze zenuwen, en de werking van de zenuwen op de ziel. En wijl *alsoo* het zien en hooren voor God was, eer Hij oor en oog tot aanzijn riep, zoo moet voor God het zien en hooren wel onafhankelijk zijn van deze instrumenten, die voor ons onmisbaar zijn. — En even zoo staat het nu met het spreken Gods. Van de afgoden staat uitdrukkelijk: „Zij hebben een mond maar spreken niet“. Niet spreken is *alsoo* het merk van een afgod, en daartegenover staat juist het veel en deugdelijk spreken, als het merkteken van den levenden God. Ook hier geldt de vraag: „Zou Hij die den mond geformeerd en den mensch de sprake gegeven heeft, niet spreken?“ Was dan de mond er eerst, en heeft God toen naar dat die mond was, den mensch de sprake gegeven? Of wel is die mond door God geschapen juist *zooals* die mond moest om de sprake te kunnen voortbrengen? En indien het laatste, moet dan niet de sprake in God geweest zijn, eer Hij het bestek, het plan voor den mond en allerlei spraakorganen maakte? En zijn die spraakorganen iets anders dan een hulpmiddel, een instrument, dat voor ons creaturen onmisbaar is, om tot het spreken te komen, maar dat God, die niet is als iets behoevende, niet noodig heeft? — Als de levende God op uw oor wil werken, en op uw gehoorzenuwen klanken wil laten spelen, wat zou Hem hierin verhoinderen? Of zelfs waar Hij ook uw gehoor wil overspringen, en rechtstreeks in uw ziel dezelfde gewaarwordingen wil wekken, die een mensch in u wekt door het spreken, wat zou Hem hierin beletten? Zijn niet alle talen zijns? Door Hem aan de volken gegeven? Zou er een enkele taal zijn, Gode onbekend? En wat, ja, wat zou er *alsoo*

aan den Heere onzen God in den weg staan, om zijn gedachten door een voor ons duidelijke en nauwkeurig verstaanbare taal in ons helder en klaar bewustzijn over te leiden? Laat ons daarom dat spreken Gods toch in onoverwachten, vollen zin, laten gelden. Adam, Eva, Kain, Noach, Abraham, ze hebben allen duidelijk en klaar hetzelfde gehoord, wat wij ontwaren als een mensch tot ons spreekt. Niet nevelachtige besoeften zijn in hen opgedoemd, maar *taal* is naar hen uitgegaan, *woorden* zijn door hen opgevangen, *gevoelen*, *uitdrukkingen*, *bewijzen*, *verklaringen*, *beloften* zijn tot hen doorgedrongen, die ze letterlijk konden nazeggen. Het waren niet zwevende aandoeningen in de ziel gewerkt, die zij zelve vertolken, maar klare, vaste, wel uitgedrukte gedachten, die ze opvingen in hun bewustzijn.

Achte niemand het overbodig, dat we de werkelijkheid van dit „spreken Gods“ hier iets breder aandrongen. Vooral in beschaafde kringen is het beslissende geloof aan zulk wezenlijk spreken Gods door een doolgeraakte theologie derwijls verzwakt, dat ge alleen door een opzettelijk betoog de slappe knie weer stevig kunt, en den twijfel weer voor dat geloof kunt doen wijken. Want men zegt wel dat men gelooft, maar men *doet* het niet. Nu, ja, zoo ongeveer, zoo eenigszins, mits niet beslist en in alles, ... en de overweldigende indruk van wat het is, als God gesproken heeft, gaat op die wijs geheel te loor. Men buigt niet voor het Woord, omdat men niet aan het Woord als een wezenlijk woord van God zich kan vastklampen. Staat ge er nu zoo aan toe, dan geeft de lezing en herlezing van Gen. 1-5 u niets, want ja, dan is het wel schoon en lieflijk, *zooals* het daar voorgesteld wordt, maar of het zoo alles was en of de waarheid er van nog geldt, daar haalt men de schouders voor op. We moesten daarom, ter inleiding van hetgeen nu volgen gaat, de werkelijkheid van het „spreken Gods“, wel met eenige klem aandringen. Alleen diegenen onder onze lezers toch, die met ons zulk een wezenlijk „spreken Gods“ van harte gelooven, kunnen door hetgeen we verder ontvouwen gaan, overtuigd worden. De anderen mogen er met zekere goedwilligheid kennis van nemen, maar het geeft hun geen grond onder de voeten, geen standpunt van waaruit ze het leven van de wereld hebben te bezien. En toch juist daarom is het ons in deze artikelenreeks over de „gemeene gratie“ te doen. Uit de zwevende ideeën moeten we terug naar de *vastheid* van *overtuiging*. We moeten als belijders des Heeren weer een onwrikbaar standpunt innemen. We moeten weten waar we aan toe zijn, en om dat te kunnen weten, *eerst* weten waar we staan.

Immers hoe men ook poge, de alles beheerschende levensvragen van zich te zetten, toch keeren ze altoos terug. De vraag vanwaar we zijn, hoe dit heelal en deze wereld er kwam, en hoe wij op die wereld tot aanzijn kwamen, laat zich eenvoudig niet onderdrukken, en de ongelooovige die in zijn verlegenheid, om toch maar aan het geloof niets toe te geven, zich zelve ten slotte het nadenken over deze vragen ver-

biest, stompt daardoor zijn eigen geest af en verdonkert zijn bewustzijn. Evenmin als de vraag te onderdrukken is, waar we in ons sterven heengaan, en waar eens heel deze wereld op zal uitloopen, en wat het doel van heel deze schepping is, evenmin kunt ge de vraag afsnijden over den *oorsprong* der dingen. En op die vraag naar den *oorsprong* der dingen, daarop juist geeft het rijke boek van Genesis u een volkomen bevredigend antwoord. Zelfs verstaat ge dit boek niet, zoolang ge niet inziat, dat het u juist gegeven is met het opzettelijk doel, om u omtrent die *oorsprongen* der dingen in te lichten. Het heet *Genesis*, en Genesis wil zeggen: *geboorte*. Vandaar dat ge in Gen. 2: 4 leest: „Dit zijn de *geboorten*“ des hemels en der aarde. En diezelfde zegswijze: „Dit nu zijn de *geboorten*“ vindt ge herhaald in Gen. 6: 9; 10: 1; 11: 10; 25: 12; 35: 19; 36: 1 en 36: 9. En overmits nu „geboorte“ in de overzetting der Zeventigen vertaald werd door *Genesis*, daarom is die naam van Genesis aan heel het boek gegeven. De Joden noemden het niet *Genesis*, maar *Breischith*, d. w. z. *in den beginne*, naar de aanvangswoorden van het eerste vers van Genesis een. Toch lag ook reeds in dat: „In den *beginne*“ gelijke vingerwijzing. Ook die naam toch duidde op den oorsprong der dingen, op hun geboorte, op hun aanvang, op hun uitkomen. En metterdaad geeft dat boek van Genesis u dan ook den *oorsprong* van alle dingen te kennen. Den oorsprong van het heelal. Den oorsprong van de engelen. Den oorsprong van alle creaturen. Den oorsprong van den mensch. Den oorsprong van het huwelijk. Den oorsprong van de zonde. Den oorsprong van de genade. Den oorsprong van het lijden. Den oorsprong van de tegenwoordige gesteldheid der aarde. Der versterking van de oorde der samenleving onder menschen. Den oorsprong van alle recht en alle heerschappij. Van alles wat u thans nog belang inboezemt, en in uw eigen persoonlijk leven omringt, en in uw hart omgaaft, liggen de *oorsprongen* in dit boek van Genesis voor u ontvouwd. Daarom is dat boek van Genesis ook zoo uiterst gewichtig voor de kerk, voor de volken, voor de Overheid, voor uw samenleving in huis en maatschappij, en niet minder voor heel de wereld van uw denken. In den rijken schat, die in dit boek voor u ligt, moet ge u altoos weer verdiepen. De kerk moest rusteloos de gemeente in de vastigheden van dit heel ons leven beheerschend boek pogen vast te zetten, en op zondagschool en catechisatie moest aller streven er op gericht zijn, om die uitgangspunten van heel ons aanzijn, leven en bestaan vast te leggen in het bewustzijn van het opkomend geslacht.

Natuurlijk zou het ons veel te ver voeren, indien we er ook maar aan dachten, om geheel den inhoud van dit boek in al zijn bijzonderheden uit te pluizen. We houden voet bij stuk, en bepalen ons deswege tot ons onderwerp, hetwelk is de „gemeene gratie“. Maar juist opdat het leerstuk van de „gemeene gratie“, dat zoo jammerlijk in het vergeetboek raakte, weer ingang vinde en weer zijn invloed op ons denken en leven ga oefenen, is het zoo

De Martelaren.

CCIX.

ANNA ASHEW.

In het graafschap Lincoln leefde in het begin der 16e eeuw de ridder Sir William Ashew. Zijne dochter Anna was een discipel van den Heere Jezus, die hare belijdenis met den dood bezegeld heeft. Hare ouders voedden haar op, waardig hare edele afkomst. Daarom leerde zij lezen en schrijven. Doch in hoogere kennis en wetenschap werd zij niet onderwezen, ofschoon hare buitengewone gaven haar daartoe wel in staat gesteld zouden hebben. Maar wat haar ontbrak aan menselijke kennis, heeft de Heere in haar aangevuld door zijne genade en goedheid, zodat zij in staat geweest is, om de goede belijdenis tegenover geleerden en machtingen te handhaven. Zij zelve heeft, op verzoek harer vrienden, beschreven, wat door haar in twee ontmoetingen met hare geestelijke bestrijders is gegaan.

Mannenbroeders, medestrijders in Christus, om aan uw verzoek te voldoen heb ik er neêr geschreven het onderzoek, dat ik van de zijde der Roomsche geestelijken heb ondergaan. Zoo begint zij dien brief, waarin zij met zooveel oprechtheid alles mededeelt, wat haar voor hare geloofsrechten is overkomen. Het verhaal zelf komt kortelijk hierop neer: In de maand Maart van het jaar 1546 moest zij verschijnen voor de 12 mannen, die bevestigd waren met het onderzoek van hen, die van ketterij verdacht werden. Een deser, met name Christopher Dare, leide hare ondervraging. Hij vroeg haar, of zij niet geloofde, dat het Sacrament des Avondmaals het ware lichaam en bloed van Christus was.

Hierop deed zij een wedervraag, n. m. waarom Stefanus ge-

steend was. De ondervrager wist het niet. „Zoo antwoord ik u ook niet op uwe ijdele vraag“, zeide zij. Ziende, dat hij van deze zijde niet verder kon komen, beproefde hij het van een anderen kant. „Zekere vrouw“, zoo verklaarde hij, „heeft omtrent u de verklaring afgelegd, dat gij gezegd hebt, dat God niet in tempelen met handen gemaakt wordt.“ Gevat antwoordde zij hierop, dat niet zij dat gezegd had, maar Stefanus en Paulus in Hand. 7: 48 en 17: 24.

„Hebt gij“, zoo vroeg de inquisiteur verder, „niet gezegd, dat gij leverij wijf in den Bijbel leest, dan vijf missen bijwoont?“ „Zeker“ was terstond het antwoord. „Hiermed heb ik echter geene verachting bedoeld van de Zondbrieven en Evangelien. Het tegendeel is waar. Het Woord Gods tocht sticht mij, de mis niet.“

„En hoe denkt ge over de mis?“ vroeg de priester opnieuw. Hierop antwoordde zij, dat zij zich op dat punt hield aan het woord van Jacobus 5: 16: „Belijdt elkander de misdaden en bidt voor elkander.“

Een- en andermaal had dus de martelares den aanval des vijands afgeslagen. Toch gaf deze den strijd niet op. Koning Hendrik VIII van Engeland had in 1521 een boek geschreven tegen de leerstellingen van Luther. Anna's gevoelens over dit werk werd gevraagd. Zij antwoordde, dat zij er niets van zeggen kon, daar zij het niet gelezen had. „Best gij den Heiligen Geest?“ vroeg de inquisiteur weer. Op deze vraag gaf zij het treffend antwoord: „Indien ik dien Geest niet had, zou ik een ellendig, verloren mensch zijn.“

Christopher Dare deed zich hierop vervangen door eenen anderen, die haar weer ondervroeg op het punt des Avondmaals en der sacramenten. Het eerste onderwerp liet zij onangeroerd, maar van het tweede bekende zij rondout, dat het haar voorkwam algehoor te zijn, om in die sacramenten even groot vertrouwen te stellen als in het bloed van Christus.

Daarna werd Anna Ashew gebracht naar den Lord-Mayor (Burgemeester) der stad, met name Sir Martin Bowes. Hier was ook de kanselier des bisschops tegenwoordig. Het eind dezer ondervragingen was, dat de

martelares naar de gevangenis werd geleid. Op hare vraag of zij een borg mocht stellen, gaf de burgemeester een ontkennend antwoord. Zij kwam alzoo in de gevangenis en bleef daar 12 dagen, zonder dat een harer vrienden tot haar toegelaten werd. Wel kwam er een priester tot haar, zeggende, dat hij tot haar gezonden was om haar goeden raad te geven. Doch zij had niets aan hem. Wel vroeg zij, of men tot haar wilde zenden een van deze drie: Dr. Edward Cron, een Evangelisch prediker, die echter later zijne belijdenis heriep, of Thomas Williams, een Schotsche protestant, die toen in Engeland een schuilplaats zocht of John Huntington, een bekeerd priester.

Den 23en Maart bezocht haar een eigen neef, met name Britagne, in den kerker en vroeg haar, of zij niet op borgstelling uit den kerker ontslagen zou kunnen worden. Zij verwees hem naar den Lord-Mayor, en deze naar den Official van Bonner, den bisschop van Londen en deze weer naar den bisschop zelve. Toen Britagne tot dezen toegang had gekregen en hem zijne vraag herhaalde, was het antwoord, dat hij de gevangene dien dag nog zou ondervragen. Toen zij daarop voor den bisschop stond drong deze er voortdurend op aan, dat zij hem zelfs hare geheimste gedachten zou openbaren. Dan alleen kon hij haar genezen. Toen zij echter zeide, dat haar gemoed niet bezwaard was, gaf hij haar ten antwoord, dat zij hem nu dwong haar te beschuldigen, dat zij gezegd had, dat het brood des Avondmaals brood bleef en de wijn ook en bracht voort de reeds besproken punten weer op het tapijt. Anna Ashew gaf dezelfde antwoorden.

Haar tweede onderzoek begon voor den raadshier Irymer (van wien gezegd wordt, dat hij haar man geweest was, van wien zij echter gescheiden was ten gevolge zijner mishandelingen). Zij zeide, dat zij reeds genoeg belijdenis gedaan had van haar geloof. Zij drongen echter bij haar aan, niet den wil des konings, dat zij antwoorden zou. Hierop verklaarde zij zich bereid, indien zij voor den koning gebracht werd. Dit werd haar geweigerd, waarna de ondervragingen weer begonnen over het Avondmaal in tegenwoordigheid van velen.

In den kerker teruggebracht werd onze martelares

ernstig krank. Toen verzocht zij, denkende, dat zij sterven zou, om Hugo Latimer, den lateren martelaar. Doch ook dit werd haar geweigerd.

De Heere liet evenwel Anna Ashew niet sterven in den kerker. Zij zou als martelares sterven. In de gevangenis schreef zij een geloofsbelijdenis, die voor de geestelijken genoeg was, om haar op dien grond voor ketterische te verklaren. Zij ontkenne, dat zij een ketterische was. Het laatste haar liet. Het vonnis des doods werd over haar uitgesproken. Een beroep tegen dat vonnis op den koning was vruchteloos.

Ontzettend zijn de martelingen geweest, die de martelares op de pijnbank zijn aangedaan om hare weldoeners, die men vooral aan het hot en onder de aamienlijken zocht te weten te komen. Immers waren deren der Reformatie toegedaan. Anna Ashew verklaarde echter, dat zij slechts een enkele naam kende van degenen, die haar welgedaan hadden. Onder andere had de gravin van Herford haar twee gulden gezonden. Wat zij overigens kreeg, ontving zij door middel harer kamerier. Scherper kwellingen konden geen andere verklaringen uit haren mond te voorschijn roepen.

In den kerker was zij nog verplicht op te komen tegen een beschuldiging, als zou zij hare belijdenis herroepen hebben. Wel had zij een stuk geteekend haar door hare vijanden voorgesteld, maar op een geheel andere wijze dan de vijanden gedacht hadden. De bisschop Bonner was juist boos op haar geweest, omdat zij beleiden had, alleen datgene te gelooven, wat met Gods Woord in overeenstemming was.

Uitdijlk was de ure van sterven voor Anna gekomen. Zij was reeds op de strafplaats. Alles was gereed voor den brandstapel, toen er een schrijven van den koning verscheen, waarin vier martelares het leven werd aangeboden, indien zij hare belijdenis wilde afwerpen. Zij weigden en stierf toen met het Woord des Heeren op de lippen.

DE GAAY FORTMAN.

Vrije Universiteit.

Waar zelfs van Gereformeerde zijde ten onzent vaak zoo schamper en bitter op de Vrije Universiteit gesmaald wordt, zij het ons vergund, aan onze lezers een oordeel over die Universiteit uit den vreemde voor te leggen.

We lezen namelijk in de *Reform. Kirchenzeitung* van 24 November jl. dit:

»De Vrije Universiteit telt thans 14 Literatoren, 14 Juristen en 66 Theologen. Hoon en spot zijn van den aanbeginne rijkelijk over deze stichting uitgegooten, ernstige crisissen heeft ze zelfs onder de Professoren doorgemaakt, maar trots deze vijandschap en in weerwil van deze tegenspoeden, heeft de zaadkorrel, die voor nu 15 jaren aan de aarde werd tevertoetruwd, wortelvezelen uitgeschoten tot heil van Kerk en Staat in de Nederlanden. Te midden van de zelfs in Duitschland ongekende verwildering van de Staatskerk, die u twijfelen doet of ge in 't geheel nog wel van een Evangelische, laat staan van een Gereformeerde, Staatskerk in Holland spreken kunt, doet het weldadig aan, als men den blik slaan mag op deze uit den nood geboren hoogeschool. Bij ons in Duitschland moeten de theologen, helaas, hun zwaarden nog bij de Philistijnen laten scherpen, maar dit is voor onze broeders in Holland niet meer noodig. Zij bezitten te Amsterdam een werkplaats, waar voor Kerk, School en Staat mannen gevormd worden, die straks in staat zullen blijken, om het volk in zijn strijd tegen het Liberalisme tot leidlieden te dienen. Welke geest er de Hoogleraren bezield, toont de redevoering, die de hoogleraar in de rechtsgeleerdheid, Mr. Fabius, dit jaar bij de overdracht van het rectoraat gehouden heeft. Zijn onderwerp was: *Zonde en Recht*. De redeenaar eindigde met deze woorden: »Eenmaal zal ook hieraan een einde komen. Als de grens der gemeene genade is bereikt. Dan zal ook de Overheid zelve wegvallen, en zal God alles in allen wezen. Geen Staatsvergoding dus. Ons oog is op nog heerlijker toestand gericht.

Dan houdt alles op wat met de zonde in verband staat. De behoefte aan eenige uitwendige wet zal dan niet meer bestaan. Dan zal geen menselijke vertolking van de ordeningen Gods meer noodig zijn. Met ongedekten aangezicht zal de heerlijkheid Gods worden aanschouwd. Dan zal het weder zijn, gelijk het eenmaal was, en Donoso Cortes aldus beschrijft: »Lorsqu'il sortit des mains de son Créateur, l'homme entendait le bien, et l'entendait il le voulait, et le voulait il le faisait, et faisant le bien qu'il voulait de sa volonté, qu'il entendait de son entendement, il était libre». Dan zal geen wolvenfloers meer het gezicht beperken; het verstand niet meer verdrukt worden; de wil niet meer gekweld worden. Dan zal geen onderdrukking meer wezen; geen vijandschap. Oordeel zal niet meer zijn: het rijk des vredes zal heerlijk bloeien. »splitting in states en talen zal ophouden. Lit alle natien en alle tongen zullen de verlossers met eenen mond aanheffen: het lied ter eere van het Lam. Dan zal alle onrecht voorbij, alle onrecht gewroken zijn; ook het onrecht, dat hier straffeloos bleef; ook het onrecht dergenen, die geroepen waren het recht te beschermen. Dan zal het voor aller oogen duidelijk worden, dat recht en dwang niet onafscheidbaar zijn. Het recht zal zonder dwang schitteren in den rijstest luister. Dan zal het zich openbaren, niet naar den gezonden toestand van het heden, maar het zal passen bij den staat der volmaakte rechtvaardigen. Het recht Gods zal dan wezen het voorwerp van liefde en lof. Het recht Gods, waarin plaats is voor de rechtvaardiging van zondaars, zonder dat aan Gods volstrekten eisch iets wordt afgedaan. Door dat mysterie, waarin de engelen begeerig waren in te zien, en het welk geopenbaard is in de volheid des tijds. Door het Lam, dat geslacht is; dat aan Gods recht voldoet; Wien toekomt eeuwige aanbidding en dankzegging; en aan wiens voeten alle kronen zullen worden neergeworpen.

In den beginne schiep God den hemel en de aarde. En God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet, het was zeer goed. Maar de zonde sloop in, en het onrecht brak door. Toch hield Gods recht stand en bleef zijn wil alleen recht. »Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alsoo ook op de aarde,» is de bede, door den Heiland zelf den zijnen in den mond gelegd. En zoo zal het ook eenmaal wezen. Het onrecht zal worden weggedaan; de hemelen, die nu zijn, en de aarde zijn door het Woord Gods als een schat weggelegd, en worden ten vure bewaard tegen den dag des oordeels en der verderving der goddelooze menschen. (3 Petr. 3: 7). »Maar wij verwachten, naar zijne belofte, nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont.»

»Dere bazuin geeft een helder geluid, bij het hooren waarvan in elk goed Calvinist het hart van vreugde opsprigt. Gelukkig het volk, dat zulke mannen aan zijn spitse mag zien treden.»

Het leestuk der Kerk in de Belijdenis.

Onzerzijds is steeds beweerd en wordt nog onverwakt staande gehouden, dat de belijdenis van den Christus, die nog steeds in de Hervormde Kerk huizen, te kort doen aan de vere van Christus' Koningschap.

Volgens de *Vaderlander* is het nu juist dit, waarom men ons met »persoonlijke bitterheid» achtervolgt.

Dit hadden we niet mogen zeggen, en een meer Christelijke gedraglijn te onzen opzichte kunnen de mannen van dat blad

niet volgen, tenzij dit eerst door ons herroepen worde.

Dit nu verklaren we ons alleen daaruit, dat deze heeren »de Kerk» en »het Kerkelijke» als een puur uitwendige, menselijke zaak beschouwen, die met het geestelijke, met de eere van den Christus en dus ook met de kroon zijner heerlijkheid niets te maken heeft.

Immers ware dit zoo, dan liet het zich zeer goed denken, dat de vraag hoe het in onze Kerk toegaat, onze conscientie niet raakte, en op zichzelf niets met onzen eerbied en onze liefde voor Christus te maken had.

En als dan een ander, die de Kerk anders wilde inrichten dan ik zelf, mij deswege kwam aanklagen, dat ik in eerbied en liefde voor mijn Heiland te kort schoot, dan zou dat metterdaad ergerlijk zijn, en iets waartegen ik mij terecht zou verzetten.

De vraag ten principale komt dus hierop neer: Is het waar, is het juist gezien, dat de instelling en inrichting van de Kerk op aarde iets louter uitwendigs en menselijks is, en alzoo niets uitstaande heeft met de ordinantien of de eere van den Christus, of wilt ge met de kroon van den over ons gezalfden Koning.

En deze vraag nu willen we voor ditmaal alleen beantwoorden, met een verwijzing naar onze Formulieren van eenigheid.

In deze Belijdenis toch wordt in niet minder dan negen artikelen van de Kerk gehandeld.

In art. 27 van de Kerk in het gemeen.

In art. 28 van de verplichting waaronder de geloovigen staan, om zich bij de ware Kerk te voegen.

In art. 29 van het onderscheid tusschen de ware en de valsche Kerk.

In art. 30 van de regering der Kerk.

In art. 31 van de ambtsdragers der Kerk.

In art. 32 van de kerkelijke tucht.

In art. 33—35 van de Sacramentsbediening.

In art. 36 van de verplichting der Overheid ten opzichte der Kerk.

Van welke Kerk nu handelen deze artikelen?

Van de onzichtbare of van de zichtbare Kerk?

Hierop nu luidt het stellige antwoord: Van de zichtbare. Dit blijkt uit de regering der Kerk; uit de onderscheiding tusschen de ware en valsche Kerk, die bij de onzichtbare ondenkbaar is; uit de ambten; uit de tucht; en uit de Sacramentsbediening, die immers ategader op de zichtbare Kerk slaan.

Wordt nu dit alles in de Belijdenis ingevlochten, zoo blijkt hieruit, dat onze vaders den dit alles beschouwd hebben, als recht streeks met het geloof saamhangende, en met den Christus als Hoofd der Kerk in verband staande.

En nu kan de *Vaderlander* zeer zeker dit alles verwerpen, en zeggen: Onze vaders hebben zich in dit opzicht glad vergist. Maar wat ze niet zien, is het nu iemand, die aan deze Belijdenis vasthoudt, en wel denken, dat hij de inrichting der zichtbare Kerk beschouwt als iets, waarbij de eere en de kroon van Christus wel terdage in het spel is.

Tegenspraak?

Door den *Senaat der Vrije Universiteit* is, gelijk uit zijn *Publicatie* blijkt, uitgeproken, dat in Art. 2 der Statuten onder »Gereformeerde begijnselen» te verstaan zijn: de begijnselen van het Calvinisme.

Dit beaamt de geachte schrijver, die ons op tegenspraak met ons zelve waant betrapte te hebben, in het minst niet. Hiertegen komt hij in verzet. En om de rechtmatigheid van dit bewijs te sterken, beroept hij zich op wat in ons blad kort na de oprichting der Vrije Universiteit, en zelfs vóór die oprichting, geschreven werd.

Sterk is zulk een beroep op zich zelf zeker niet.

Vijftien jaren geleden, toen de actie in Gereformeerden zin pas begon, en wij allen saam nog aan het begin van den weg stonden, sprak het wel vanzelf, dat nog niemand die rijpheid van oordeel die helderheid van inzicht bezat, die eerst vrucht konden zijn van voortgezette onderzoek en dieper indringende studie.

Stel dus al, dat er nu vijftien jaren geleden, toen we pas in zee staken, eenige uitdrukking door ons gebezigd ware, die van achteren bleek niet scherp belijnd genoeg of min juist gekozen te zijn geweest, dan zou hier nog nimmer tegenspraak uit zijn af te leiden.

Ge zoudt dan met niets te doen hebben, dan met het zeer gewone verschijnsel, dat iemand, die niet stilstaat, maar doorwerkt, verder komt. En niet sterk, maar zwak zou ook de positie zijn van iemand, die u van achteren zeggen kwam: *Thans sta ik, waar gij stondt, toen ge pas begint.*

Toch is er in de zinsdenen, die tegen ons zijn uitgesproken, voor zoover we bij aandachtige lezing kunnen nagaan, geen enkele bevreemdende stelling, die we niet nu nog evenzoo staande houden.

We gaan verder.

De geachte schrijver zou, naar het ons voorkomt, zijn beroep op onze woorden zelfs in de pen hebben gehouden, indien zijn oog niet op een enkele zinsnede ware gevallen, maar hij de drie artikelen, waarin die zinsneden voorkomen, in hun geheel had overgelezen.

Dan toch waarborgt ons de eisch der eerlijkheid, dat hij niet zou verzwegen hebben, wat hij nu niet aan zijn lezers mededeelde, en wat nochtans medegedeeld had moeten worden, zouden die lezers met kennis van zaken kunnen oordeelen.

Hun had drieerlei moeten medegedeeld worden.

Ten eerste dat de drie artikelen »Gereformeerde» die in de *Herant* van 13, 20 en

broodnoodig, dat ook de overige deelen van deze openbaring, die ons in Genesis werd geschonken, weer ingedacht worde. De geest moet er in leven, moet er in thuis zijn, moet er vast in staan. De wereld buiten Christus zoekt naar allerlei levensbeschouwing en wereldbeschouwing. Ze glijdt telkens uit, en hoopt telkens den voet weer vast te zetten, d. i. weer een standpunt te vinden, waarvan ze de dingen bezien kan. En die levens- en wereldbeschouwingen wisselen met den dag. Telkens vervangt weer de éene de andere. En radeloos weet men ten leste niet meer waaraan zich vast te houden, en eindigt dan vaak met den uitroep der moedelooheid, dat het ons, menschen, niet gegund is, zekerheid te bezitten, en dat we ons in onze onwetendheid hebben terug te trekken. Maar dit nu juist is het groote voorrecht van de gemeente van Christus, dat zij niet te zoeken en niet te vragen heeft, maar dat haar de dingen van Godswege zijn geopenbaard. Een goed onderleed Christen is steeds met zijn antwoord gereed. Hij twijfelt en hij aarzelt niet meer, maar rust in de hem geschonken openbaring. De wijsgeer zoekt naar een wijsbegeerte, maar een Christen, die Gods Woord kent, heeft zijn wijsbegeerte, heeft zijn filosofie, heeft zijn standpunt, en werpt van dat vaste standpunt op wat achter en om en voor hem ligt een vasten blik. Hier schuilt dan ook het mysterie, waarom eenvoudige Christenmenschen onder landbouwers en werklieden vaak zoo helder zien en zoo rijk ontwikkeld zijn. Zelfs door tegenstanders is vaak de opmerking gemaakt, dat geen boek onzen Bijbel evenaart in geschiedheid om de menschen veelzijdig te ontwikkelen. Wie bij de Schrift is opgevoed heeft zijn wijsbegeerte, kent de wereldhistorie, en heeft op de groote wereldgebeurtenissen een vasten en juiste blik. Er ligt voor hem perspectief in de dingen. Christus en zijn kruis vormen het middenpunt, en alles wat daar achter ligt, loopt op dat middenpunt uit, en alles wat geschiedt wordt door dat kruis verklaard, en al wat hierna te komen staat ligt in dat kruis geprofeeteerd. Maar juist daarom is het dan ook zoo hoognoodig dat de Christenen vaststaan in het uitgangspunt der Schrift, en herokkent het aan de gemeente Gods zoo onberekenbare schade, indien men de verhalen van Gen. 1—5 voor niet authentiek verklaart.

Zelfs is ook hiernede nog niet genoeg gezegd. Dat toch de Christenen zoo ver in de belijdenis der waarheid uiteenloopen, en met zoo afwijkende voorstellingen tegenover elkander staan, is voor een niet gering deel daaraan toe te schrijven, dat ze deze gewichtige hoofdstukken niet allen op dezelfde wijze verstaan. Ook voor de verschillen die de Christenen verdeeld houden, liggen de gebaarten, de oorsprongen in deze eerste hoofdstukken van Genesis. Met name de tegenstelling die tusschen de Roomsche kerk en de Protestantische kerken opkwam, vindt haar oorsprong in de verschillende wijze, waarop men de belijdenis der schepping van den aart naar Gods beeld, de verlossing door de zonde in den mensch, en de verhouding tusschen de natuur en de genade opvat.

En als straks een nieuwe tegenstelling tusschen het Doopersche en het Calvinistische streven opkomt, ligt nogmaals ook voor die tegenstelling de oorsprong in de verschillende wijze, waarop het verhaal van het Paradijs en den val en de wederoprichting van den zondar verstaan wordt. Ja, sterker nog, dat het Gereformeerde leven in de dagen onder vaders zoo veelzijdig bleef, en na 1650 zoo droevig verliep, tot ten leste de stroom geheel verzandde, is voor geen gering deel daaraan te verklaren, dat onze vaders in de eerste hoofdstukken vaststonden, en ze helder lazen, en er den inhoud en de betekenis van doorzagen, en dat men daarentegen later de rijke betekenis van deze hoofdstukken uit het oog verloor, er niet op lette, en er niet mee rekende.

Dit laatste nu geldt met name van de »gemeene genade», die onze vaders gevonden, geleerd en beleiden hebben, en die de latere Gereformeerden geheel veronachtzaamden en verwaarloosden. Zelfs gaan men niet te ver, door te beweren, dat aan de vraag, of dit leestuk van de »gemeene genade» weer met de oude kracht zal opleven de toekomst van de Gereformeerde kerken, en de weeropbloeiing van het Calvinisme hangt. Bijzond. dit leestuk gelijk dusver verwaarloosd, dan zijn de Gereformeerde kerken gedoomd, om zich op te sluiten in een heilsprediking zonder achtergrond en zonder ondergrond, en kunnen ze den weg niet vinden, om weer te midden van den strijd der geesten en van de woelingen der wereld tot een vast uitgangspunt en vast standpunt te geraken. Ze dobberen dan heen en weder, en missen vaste stuur. Mag het daarentegen gelukken, om dat rijke, schoone leestuk weer ingang te doen vinden, en het weer de plaats, die het toekomt, in de overtuiging te laten innemen, dan zal het besef weer algemeen worden, dat men niet waar men staat, en zal met vaste hand weer de verhouding kunnen bepaald worden, waarin men zich geplaatst vindt tegenover het leven der wereld. De twaalf geloofsartikelen handelen nu eenmaal niet alleen van den Verlosser en van den Heiligen Geest, maar beginnen met u te bepalen bij God den Vader, den Almachtige, Schepper der hemelen en der aarde, en wie belijdenis van Gods heilige Drieëenheid niet zelf haar uitgangspunt, indien ge niet heel uw belijdenis van den Zoon en den Heiligen Geest in God den Vader terugleedt. Heel onze heilsprediking en de prediking der heiligmaking moet daarom in de kerk weer op de prediking van God den Vader, en daarmee op de schepping, en op de herschepping aller dingen teruggaan. Zoo eerst komt er eenheid in uw belijdenis, eenheid in uw standpunt, eenheid in uw overtuiging. En overmits nu de zonde hier breuke sloeg, en

er wederoprichting volgde, en de »gemeene genade» het leestuk is, dat u aanwijst welke toestand daartoe geboren is, kunt ge niet anders dan zwak en aarzelend staan, zoolang het leestuk van de »gemeene genade» niet weer tot helderheid voor u gebracht is. Hoe ge u toch in uw kerk opsluit, ge kunt daarom niet ontkomen aan de noodzakelijkheid, om ook in het midden der wereld te leven. En de verhouding tusschen die beiden, d. i. tusschen kerk en wereld, kunt ge niet helder inzien, zoolang ge in het stuk der »gemeene genade» niet gefundeerd zijt.

»Des berouwens moede.»

Gij hebt mij verlaten, spreekt de Heere, gij zijt achterwaarts gegaan; daarom zal ik mijne hand tegen u uitstrekken en u verderen; ik ben des berouwens moede geworden. Jeremia 13: 6.

In de handelingen van God met Israël houdt de Schrift u, als in een spiegel, de worsteling van »Heeren liefde met uw eigen hart voor oogen.

Ongetwijfeld ook de worsteling, die ook tusschen den Heere en zijn volk wordt uitgesproken. Maar laat derwaarts uw denken nu eens niet afdoelen. Trek uw gedachten eerder op dit éene punt saam: op de worsteling, die nu reeds zoo lange jaren aanhoudt tusschen de barmhartigheden des Heeren en uw eigen ziele.

Die worstelingen zijn van Gods zijde reeds begonnen, toen ge als kind voor het eerst tegen beter weten in gezondigd hebt, en die worsteling is doorgeslagen al den dag die sinds de zonde zag op- en ondergaan, en ook als die zonde was ondergegaan, hield die worsteling van uw God aan.

Die worsteling was van Gods zijde rusteloos en onafgebroken een trekken, een lokken van Vaderlijke liefde en Goddelijk mededogen, u ter behoudenis; en van uw zijde nu eens een half meegaan, dan een half tegenstaan, straks onaanvaardelijkheid, en in de boose oogenblikken die achter u liggen, een roekeloos en vernietigend, tegen de ontfermingen zijner genade.

En juist zooals het hiernede bij u in het klein was, zoo was het bij Israël in het groot. Dezelfde leeders barmhartigheid en hetzelfde weerbarstige menschenhart.

Maar terwijl nu die worsteling tusschen God en uw hart in het verborgene plaats grijpt, wordt nauwelijks uw eigen hulsgevoelen er iets van merken, ja, dat ge het vaak zelf niet bespeurt, is dit bij Israël het verschil, dat de worsteling tusschen God en Israël voor aller oog is uitgebroken, dat de Heere door zijn profeten al de stadien en wendingen in die worsteling heeft doen bloot leggen, en dat het breed verhaal van die worstelingen, onder »Heeren bestel» voor zijn kerk is opgetekend, opdat tot aan het einde der eeuwen zijn volk er zich aan spiegelen zou.

Die mannenbroeders nu, die nog geestelijk suften, en sties nog tot geen helder inzicht in die worsteling van God met de zijnen gekomen zijn, hebben daar geen oog voor. Maar wie persoonlijk van zulk worstelen tusschen God en zijn eigen ziele afziet, is er met geestelijke gracie op uit om die worstelingen te leren verstaan.

Want iets daaraan in onbegrijpelijkheid te laten, leeren uit wat men van den dag u van hun eigen zieleworstelingen weten te verstaan. Maar toch veel rijker is het onderwijs dat God zelf ons daaraan geeft in zijn Woord geset.

Immers in betogen deze broeder of gene zuster ons verhaalt, kan nog vergissing, misverstand, inbeelding en zelfbedrog insluipen. Dat geeft nooit vastheid.

De spiegel daarentegen dien God zelf ons voorhoudt, vertoont ons zelf de worstelingen met zijn volk, gelijk Hij die door zijn profeten geopenbaard, en ontfelbaar door zijn eigen Woord verklaard heeft.

En deswege spreekt het ons zoo doordringend toe, als God van zijn Israël, en in Israël van de zijnen klaagt: »Ik ben des berouwens moede.»

Zulk een woord verstaat ge niet, zoolang ge wel leestellig over uw God kunt spreken, maar in het zielkundig spreken met uw God nog een vreemdheid zijt.

Leestellig, o, we weten het ook wel, dan is uw God onveranderlijk en is er bij Hem geen schaduw van omkeering, en naardien het alles naar zijn eeuwig besluit gaat, is de enkele gedachte dat iets uw God berouwen kan, ongerijmd.

Maar wie den verborgen omgang met zijn God kent, die spreekt zoo koud en onverschillig niet. Hoe zou hij het ook kunnen? Of is dan het persoonlijke saamleven van zijn God met zijn ziel en van zijn ziel met zijn God ooit iets anders geweest, dan dat die hogste God in nederbuigende onferming zich tot hem, klein en nietig schepel afzet, zich schikte naar zijn geringheid, inging in zijn leven, meesprak in zijn taal, en met den golvend van zijn zieleleven de bewegingen zijner genade op en neder deed gaan?

Ook hij heeft de jaren wel gekend, dat hij nog niets bezat dan een God van verre, een God wiens majestueuze gestalte daar ginder verre op den rotsgrond van de kust der eeuwigheid schitterde, onderwijl zijn arme, zijn gejaagde ziel in het hulkje op de baren met de hooggaande golven omhoog ging, om zijns met den gebroken golfslag in de diepte weg te zinken.

Maar die dagen dat zijn God hem als een vreemdeling was, zijn voorbij. Die God, die hem eerst van verre stond, is van die kust der eeuwigheid, over de wiegende baren tot hem gekomen, heeft zich in het scheepje zijner ziel bij hem gevoegd, en hoe hij nu ook gelingend wordt, nu klemt hij in die alingering zich aan den levenden God vast, want hoe wonderbaar het soms schijnt, die God in zijn lankmoedigheden maakt al de bange worstelingen zijner ziel met hem mede.

En neen, nu verandert daarom zijn God niet, want zijn genade blijft altoos dezelfde, en zijn goedertierenheid is tot in der eeuwigheid.

Niet God verandert, maar hij verandert, en dit is het veranderen Gods, dat zijn grondeloze barmhartigheden in al die wisselingen zijner eigen ziel mede op en neder gaan.

Des berouwens moede!

Dit wordt niet van u, maar van uw Vader in de hemelen gezegd.

Uw God berouwenis moede, juist omdat gij des berouwens niet moede wordt.

Een zeggen, dat op het eerste hooren vreemd klinkt, maar dat Gods kind daarom wel verstaat, zoodra hij den moed heeft zijn zondigen weg te overden, en op dien weg dat eindeloos vallen

en weer opstaan overziet, waar een stuk van zijn levenshistorie in opgaat.

Dit komt het duidelijkst uit, zoo ge uw aandacht voor een oogenblik op die éene, bapaalede samenreikt, die hij u altoos vlak voor de deur van uw hart ligt, en u daarom altoos het eerste verrast.

Dat is bij den één deze, bij den ander die zonde; maar een ieder kent die zijne wel. Jezus noemde die zonde: »een ziele», waarover wel lief heenkeken, om op des splinter in het oog van den broeder te tuken.

Welnu, over de zonde vooral worstelt ge nu reeds jaren lang met uw God. Al de bemoeiing van uw God is, om u van die zonde af te brengen, en toch kragt u niet er telkens weer heen. Gaat dit nu de zonde houdt, he te lang aan, dan voelt ge voor u leven wel, dat de genade u verlaat, dat uw gebied verhardend wordt, dat de goedertiedigheid weg is, en dat de Heilige Geest ophield u innerlijk te vertroosten.

Dan schrijft ge »arouw» komt over uw ziele, en gij keert weder. En omdat Hij dan berouw niet berouw het uw God over het kwade dat Hij tegen u gedacht had. Een genade keert weder, en het liefkleven met uw God bloeit weer als vanouds.

Maar ga nu eens in uw verleden terug, en vraag u eens af, wat dat angstig reiken, ook al bepaald ge u tot die éene zonde, die Jezus »een ziele» noemde, datzelfde zielestakeel in u is afgespeeld.

Dat ge in vrede en liefde voor uw God stondt, maar dat gis nu de zonde weer begon te lokken u in woelen en te trekken, en dat uw God u alomtegenwoordig waarschuwde; maar dat gij, aarzeld, schuifvoetend, eerst niet wilkend en niet dierend, ten leste toch toegaf, en weer viel tot... het leven buiten genade u te bang werd, het terug te terugkeerde, de tranen u weer in de oogen kwamen; en dat uw God in zijn ontferming u weer opving in zijn goepende armen, en het weer liefdegiening werd als voorheen.

En nu zegt u eigen beginnening u wel, dat het telkens zich herhalen van datzelfde zielestakeel, er allengs den glas aan ontroofde.

Eerst was de schrik overweldigend, de zielestakeel en het berouw verterde u, ge kroopt voor uw God op de knieën, om toch weer in genade aangenomen te worden, en de verrassing die genade deed u in heilige genieting juichen.

Maar gaandeweg nam dit af.

Niet nu zonde, maar wel nam af de ernst van het opschrikken uit uw zonde, die diepte en de gevoeligheid van berouw, het gevoel van Gods terugkeerende liefde.

Ge werdt er zoo aan gewoon.

Ten leste ging het u zelf hinderen, dat het u niet sterker aangreep, en ge hebt de ure wel gekend, dat ge aarzeld, om weer op de knieën te vallen, omdat ge u zelfden afvroeg, of zoo telkens zondigen en altoos weer berouw hebben, niet een geestelijk comeliespielen voor uw God werd!

Dan maande Satan u, om zelf des berouwens moede te worden, onderwijl de Heilige Geest u tot berouw bleef prikkelen.

Ja, ten leste konden er oogenblikken komen, dat ge, voor de zonde staande, die welbezen zoo erg niet meer vondt. Immers straks kon weer het berouw komen, om de schade die zonde weg te nemen.

Ons hart is zoo arglistig, meer dan eenig ding. Wie zou het kennen?

En in zulke oogenblikken nu, dan spreekt uw God in uw ziele, dat ben des berouwens moede.»

Als het heilige spel zoo worden. Als ge zoudt u niet genade en het diepste medeliden, dat het zijn werking niet meer bij u doet. Als ge door zulk een zonde, door zulk een berouw en zulk een vergeving heen kunt gaan, om soms in diezelfde week nogmaals bij het station dierzelfde zonde uit te stappen.

Ja, dan trekt eindelijk de genade zich terug. Dan krekt God met u. Dan heet het: Bid niet meer; want al stond Mozes en Samuel voor u op, ik wil niet meer hooren.

Dan is uw God des berouwens moede geworden, en weendt Hij zijn kastijdend niet meer af, maar laat u uw spel met uw onwaarschijnlijk berouw spelen. Hij bluscht de lampen voor u uit en laat u aan uw eigen duisternis over.

Zoo kon, en zoo mocht het niet langer. Op zulk een wijze zou Goddelijk lankmoedigheid u een vrijbrief voor uw zonde worden, en het Goddelijk mededogen tot een dienen van de zonde worden misbruikt.

Vreemde dagen doorleefde ge dan, en soms nog langer nachten. Sion van u weggegaan, en gij aan Babylons stroom heerziddend.

En toch, juist in die verlaten van uw God lag voor u de eenige weg tot uw behoudenis.

Was het zoo voortgegaan, het zoudt der genade zou zouteloos voor u geworden zijn. Het deed u geen nut meer. Door de zonde was uw ziel verveeld, en ge hadt geen gevoel voor het heilige meer.

Maar nu eindelijk ontwaakt ge. Nu komt de oude schrik voor u zonde terug. Door krooning komt ge tot ontroering. Ge denkt aan geen spelen met het berouw meer, maar voelt uw hart breken in uw boezem. En als het eindelijk weer écht berouw, weer droefheid, verkwijnende droefheid naar uw God mag worden, dan komt door de gebroken wolken weer een lichtstraal van de mar der hope fonkelen, en de liefde uw Gods keert tot u weer.

Tot ons leedwezen is gebleken, dat in de *Voto de zonden-derigste* Zondagsafdeeling noch in het derde noch in het vierde deel genoemd wordt.

Deel III eindigt met Zondagsafdeeling 36, en Deel IV opent met de 38e Zondagsafdeeling.

Toch is er niets overgeslagen.

De zaak is namelijk deze, dat de 36e en 37e Zondagsafdeeling beide over het *Derde* gebod handelen, en dat in de *Voto* deswege de inhoud van beide onder éénzelfde hoofd is toegelicht.

De toelichting op de 37e Zondagsafdeeling staat dan ook feitelijk op blz. 609—630 van deel III.

De font bestaat alleen hierin, dat in Deel III op blz. 630 ééne bladzijde moest zijn ingevoegd geworden, om voor de 37e Zondagsafdeeling naar Deel III p. 609 v.v. te verwijzen.

Deze bladzijde zal worden bijgedrukt, en aan de intekenaren toegezonden, om als blz. 631, na blz. 630, te worden ingelascht.

27 Juni 1885

der doel we

Onze hoe

zich eens ze

Jezus was »

Over die

Dat had

En om zij

dedigen, sch

hoofdstrekk

formeerd»

ling gezuive

De mede

van ééne, ze

Heel het

hen, die on

in de 16de

of geantiken

Het twee

weten is, »

telijke wa

de belijden